

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI HUZURIDAGI
BILIM VA MALAKALARNI BAHOLASH AGENTLIGI**

**Talabgorlarning intellektual qobiliyat (mantiqiy fikrlash) darajasini aniqlash
uchun test**

SPETSIFIKATSIYASI

**Bilim va malakalarni baholash agentligining Malakalarni baholash bo‘yicha test
topshiriqlarini shakllantirish bo‘limi tomonidan ishlab chiqilgan**

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim,
fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Bilim va malakalarni baholash agentligi
Ilmiy-metodik kengashining
2024-yil 25-apreldagi 4-son
yig‘ilishi qarori bilan ma’qullangan

Toshkent-2024

Talabgorlarning intellektual qobiliyat (mantiqiy fikrlash) darajasini aniqlash uchun test spetsifikatsiyasi

Mazkur spetsifikatsiyaga amaldagi o'quv-me'yoriy hujjatlarga muvofiq qo'shimchalar, o'zgartirishlar va tuzatishlar kiritilishi mumkin.

1. Test topshiriqlarining qo'llanish maqsadi

Ushbu test topshiriqlari xalqaro qabul qilingan metodikalar yordamida talabgorlar (o'quvchilar, abituriyentlar, muddatli harbiy xizmatni o'tayotgan askarlar va boshqalar)ning intellektual qobiliyat (mantiqiy fikrlash) darajasini aniqlashga mo'ljallangan test sinovlarida qo'llaniladi.

2. Test topshiriqlarining mazmunini belgilovchi me'yoriy hujjatlar

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimi va akademik litseylar faoliyatini takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 3-dekabrda PQ-4910-son qarori;

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ichki ishlar organlari profilaktika inspektorlarining yuridik yo'nalishdagi bilimlarini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2021-yil 30-noyabrda PQ-23-son qarori;

- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasining 2022-yil 16-avgustda yig'ilishi 61-son bayoni qarori bilan belgilangan "Davlat xizmatini isloh qilish va boshqaruvda natijadorlikni oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi topshirig'i;

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat xizmatchilari va mutaxassislarni xorijda tayyorlash hamda ularning salohiyatini yanada oshirish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2021-yil 11-fevralda PF-6168-son farmoni;

- Intellektual qobiliyatni aniqlashda qo'llaniladigan xalqaro metodlar.

3. Test topshiriqlarining mazmuni

Intellektual qobiliyat (mantiqiy fikrlash) darajasini aniqlash bo'yicha test topshiriqlari quyidagi xalqaro metodlar asosida shakllantiriladi:

- Raven (noverbal intellektni aniqlash);
- Ayzenk (intellektual koeffitsientni aniqlash);
- Amtxauer (intellekt tuzilishini diagnostika qilish);
- Veksler (IQ ni baholash, umumiy intellekt va uning tarkibiy komponentlarini diagnostika qilish).

Test topshiriqlari talabgorlarning intellektual qobiliyati (mantiqiy fikrlash) darajasini aniqlashga qaratilgan. Ular talabgorlarning mantiqiy fikrlash, mantiqiy ketma-ketlik va mantiqiy bog'liqlikni to'g'ri anglash, dalillarni solishtirish va ular o'rtasidagi aloqani aniqlash, tushunchalarni tasniflay olish qobiliyatini tekshiradi.

4. Test topshiriqlarining turlari

Test variantida test topshiriqlarining quyidagi turlaridan foydalaniladi:

Y1 –bitta to‘g‘ri javobga ega yopiq test topshirig‘i;

Y2 –bir nechta to‘g‘ri javobga ega yopiq test topshirig‘i;

Y3 –moslashtirishga asoslangan yopiq test topshiriqlari;

Y4 – dixotom test topshiriqlari (“to‘g‘ri-noto‘g‘ri”);

O1 – qisqa javobli ochiq test topshirig‘i.

Test varianti asosan (Y1) to‘rtta javob variantli, bitta to‘g‘ri javobli yopiq test topshiriqlaridan iborat bo‘ladi.

Izoh: Aprobatsiya natijalariga ko‘ra qolgan (Y2, Y3, Y4 va O1) test topshiriqlari turlari ham joriy etilishi mumkin.

5. Talabgorlarning tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan talablar

Bo‘lim	Qo‘yiladigan talablar
Fazoviy fikrlashga oid testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Uch o‘lchovli fazo. Hajmli shakllar. Proyeksiya. Arifmetik amallar. Yassi shakllar. Shaklning aylanishi. Burulish burchagi. Ko‘pyoqlilarning yoyilmalari. Tasavvur qilish. Uch o‘lchovli fazoda hajmli shakllar
	Quyidagilarni bajara olish
	Tasavvur qilish: shakllarning aylanishi, geometrik shakllarning fazoda joylashishi, hajmli va yassi shakllarni qo‘shish
	Obyektlarning turli burchaklarga yo‘naltirilganligi.
	Xayolan hajmli shakllarni tarkibiy qismlarga ajratish
	Aniqlash: obyektlar o‘rtasidagi munosabat va bog‘liqliklar, obyektlarning muhim belgi va xususiyatlari
	Shakl va obyektlarni birlashtirish
	Obyektlarning yaxlit qiyofasini yaratish.
	Obyektlar o‘rtasida mantiqiy bog‘liqligini o‘rnatish
Abstrakt mantiqiy fikrlashga oid testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Yassi va fazoviy shakllar. Arifmetik amallar. Tenglik. Shakl va obyektlarning aylanishi. Burilish burchagi. Izchillik. Simmetriya, Assimetriya. Shakl va obyektlarning umumiy belgilari. Shakl va obyektlarning farqli belgilari. Ko‘pyoqlilarning yoyilmalari. Tasavvur qilish. Uch o‘lchovli fazoda hajmli shakllar. Shakllarning nisbati. Harakatlar ketma-ketligi. Tabiiy fanlar asoslari
	Quyidagilarni bajara olish
Tasavvurda aylantirish: shakl va obyektlarni muayyan burchakka soat	

	yoʻnalishi boʻylab va unga qarshi,
	Oʻrnatish: shakl va obyektlarni oʻzaro bogʻliqligini; Obyektlar oʻrtasida mantiqiy bogʻliqligini.
	Aniqlash: amalga oshirilgan harakatlar ketma-ketligini; obyektlarning joylashuvi ketma-ketligini; obyektlarni ichlab chiqarishning muhim belgilarini; obyektlarni ketma-ket oʻzgarish mantigʻi.
	Belgilash: tasvirlar bilan arifmetik amallar, simmetrik shaklni yasash, keltirilgan namuna asosida.
	Yetishmayotgan qismni tanlash asosida obyektlarning yaxlit qiyofasini yaratish.
	Shakl va obyektlarning muhim belgilarini belgilash
	Tasavvurda obyekt va shakllarni tarkibiy qismlarga ajratish
	Obyektlarning toʻgʻri ketma-ketligini aniqlashda keltirilgan maʼlumotni qoʻllash
	Obyektning toʻliq tasvirini yaratish
	Butun obyektlardan, obyekt toʻplamidan abstrakt bogʻliqliklarini ajratish
	Geografik kartalar bilan ishlay olish
Raqamli testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Natural sonlar. Kasrlar. Juft va toq sonlar, matematik formulalar. Arifmetik amallar. Sonlar qatori. Izchillik. Matematik masalalar. Sonli boshqotirmalar. Mantiqiy masalalar. Kombinatorika. Muhim arifmetik amallar. Matematik formulalarning obyekt va shakllar bilan aloqasi. Tartiblash. Matematik, mantiqiy masalalarni, sonli boshqotirmalarni yechish usullari.
	Quyidagilarni bajara olish
	Hisoblash: sonlar qatori, mantiqiy misol va masalalarni, sonli boshqotirmalarni
	Tushirib qoldirilgan raqamni topish.
	Aniqlash: sonlar qatorida raqamlar ketma ketligini muhim xususiyatlar, tushirib qoldirilgan sonni hisoblash, mantiqiy masalalarni, sonli bosh qotirmalarni yechish
	Belgilash: sonlar qatorida sonlarning mantiqiy ketma-ketligini; tushirib qoldirilgan sonni hisoblashni; mantiqiy misol va masalalar, sonli boshqotirmalar yechimlarini; son va shakllarning mantiqiy bogʻliqligini
Verbal testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Leksika (soʻz shakllar, antonimlar, sinonimlar, omonimlar, paronimlar). Orfografiya.
	Quyidagilarni bajara olish
	Soʻzlar shakl va maʼno munosabatini tushunish
	Soʻzlarning lugʻaviy maʼnosini tushunish
	Soʻz va tushunchalar oʻrtasidagi mantiqiy qonuniyatlarini tushunish; soʻzlarning oʻzaro mantiqiy bogʻliqligini anglash.

	Berilgan shart asosida soʻz (soʻzlar) shakllarini tuzish
Verbal mantiqiy testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Alifbo. Son bilan ifodalangan anagrammalar. Harf bilan ifodalangan anagrammalar. Soʻzlarning maʼnosi. Soʻzlarning oʻzaro bogʻliqligi. Tushunchalar klassifikatsiyasi. Tabiiy fanlar, til va adabiyot, sanʼatga oid tushunchalar
	Quyidagilarni bajara olish
	Aniqlash: son va harflarning oʻzaro mantiqiy bogʻliqligini; alifboda harflar ketma-ketligining mantiqiy qonuniyatlarini
	Anagrammani yechish.
	Tushunchalarni klassifikatsiyalash.
	Soʻzlarning oʻzaro mantiqiy bogʻliqligini tushunish.
	Soʻzlarning birlashtiruvchi xususiyatlarini tushunish.
	Soʻzlarning maʼno jihatdan farqlanishini tushunish.

6. Ajratilgan vaqt (javoblar varaqasini toʻldirish bilan birga):

- 20 ta test topshirigʻi uchun - 30 daqiqa;
- 30 ta test topshirigʻi uchun - 40 daqiqa.

7. Tavsiya etilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. 3-е изд. — СПб.: Питер, 2007.
2. Айзенк Г. Новые IQ тесты. - М.: Изд-во Эксмо, 2003.
3. Айзенк Г. Классические IQ тесты. Перевод с англ. К. Савельева. Москва: Изд-во Эксмо, 2011.
4. Мухордова О.Е., Шрейбер Т.В. Прогрессивные матрицы Равена: методические рекомендации. – Ижевск: Изд-во «Удмуртский университет», 2011.
5. Симон Мартин. IQ: развитие интеллекта и подготовка к тестам: Пер. с нем. — СПб.: БХВ-Петербург, 2010.
6. www.testoteka.narod.ru
7. www.amthauer-ist.com/ru
8. www.treningmozga.com